

حسابرسی

مجموعه مسابرداری

تالیف:

فخرالدین سیفی

آمادگی آزمون دکتری

سیفی، فخرالدین
حسابرسی رشته حسابداری / فخرالدین سیفی (۱۳۶۲)
مشاوران صعود ماهان: ۱۴۰۱
۲۸۵ ص: جدول، نمودار (آمادگی آزمون دکتری مجموعه حسابداری)
ISBN: 978-600-458-582-8

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.

فارسی - چاپ اول

حسابرسی

ج - عنوان

کتابخانه ملی ایران ۴۴۲۰۵۳۰

انتشارات مشاوران صعود ماهان

- نام کتاب: حسابرسی
- مدیران مسئول: هادی و مجید سیاری
- مولف: فخرالدین سیفی
- مدیر تولید محتوا: سمیه بیگی
- ویراستار ادبی: زهرا نوری
- ناشر: مشاوران صعود ماهان
- نوبت و تاریخ چاپ: اول / ۱۴۰۱
- تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
- قیمت: ۳/۳۹۰/۰۰۰ ریال
- شابک: ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۸-۵۸۲-۸

انتشارات مشاوران صعود ماهان: تهران - خیابان ولیعصر، بالاتر از تقاطع ولیعصر مطهری، پلاک ۲۰۵۰

تلفن: ۸۸۴۰۱۳۱۳ و ۸۸۱۰۰۱۱۳

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه آموزش عالی آزاد ماهان می‌باشد. و هرگونه اقتباس و

کپی برداری از این اثر بدون اخذ مجوز پیگرد قانونی دارد.

بنام خدا

ایمان داریم که هر تغییر و تحول بزرگی در مسیر زندگی بدون تحول معرفت و نگرش میسر نخواهد بود. پس بیایید با اندیشه توکل، تفکر، تلاش و تحمل در توسعه دنیای فکریمان برای نیل به آرامش و آسایش توأمان اولین گام را برداریم. چون همگی یقین داریم دانایی، توانایی می‌آورد.

شاد باشید و دلی را شاد کنید

برادران سیاری

مقدمه مولف

حسابرسی یکی از دروسی است که از دوران کارشناسی تا دکتری تخصصی با دانشجویان همراه است. اکثر ما در دوران کارشناسی کتاب‌های اصول ۱ و ۲ حسابرسی را گذرانده‌ایم. در دوران ارشد بیشتر اساتید بر مطالبی فراتر از اصول حسابرسی تاکید می‌کنند کتابهایی همچون فلسفه حسابرسی، مفاهیم بنیادی حسابرسی، نقش اقتصادی حسابرس در جامعه و حسابرسی عملیاتی منابعی هستند که اساتید در مقطع ارشد بر آن تاکید می‌کنند. برای همین در آزمون ورودی دکتری تخصصی از همه منابع فوق آزمون به عمل می‌آید. بر همین اساس، این نوشته به تلخیص و گردآوری منابع فوق جهت کمک به آمادگی متقاضیان ورود به دوره دکتری پرداخته است. قصد ما تهیه یک منبع جامع برای درس حسابرسی می‌باشد این کتاب در هفده فصل همراه با سوالات کنکور سراسری تدوین و گردآوری شده است.

فخرالدین سیفی

فهرست مطالب

۱۱	فصل اول
۱۱	کلیات حسابرسی
۱۱	تاریخچه حسابرسی
۱۱	خدمات اطمینان بخشی، اعتبار بخشی و حسابرسی
۱۲	اجزای تعریف حسابرسی
۱۴	هدف حسابرسی
۱۴	مراحل تکامل حسابرسی در قرن بیستم
۱۵	انواع حسابرسی
۱۸	استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی
۱۹	نکات فصل اول
۲۱	فصل دوم
۲۱	تقاضا برای حسابرسی
۲۱	نقش حسابرسی در بازارهای آزاد و بازارهای تحت نظارت
۲۱	محورهای تقاضا برای حسابرسی
۲۲	شواهد تاریخی از بازار خدمات حسابرسی
۲۳	الف - فرضیه مباشرت
۲۴	ب - فرضیه اطلاعات
۲۶	ج - فرضیه بیمه
۲۸	نکات فصل دوم
۲۹	فصل سوم
۲۹	فلسفه حسابرسی
۲۹	فلسفه چیست؟
۲۹	نیاز به فلسفه حسابرسی
۳۰	محدودیت تئوری‌ها
۳۰	عوامل رشد حرفه
۳۱	روش‌های بررسی فلسفی در حسابرسی
۳۲	مفاهیم بنیادی حسابرسی
۳۳	تئوری‌های منطقی برای کسب شناخت با تاکید بر شناخت حسابرسی
۳۵	مفروضات بدیهی حسابرسی
۳۷	نکات فصل سوم
۳۸	فصل چهارم
۳۸	نظام راهبردی شرکتی
۳۸	تعریف نظام راهبردی شرکتی
۳۹	انواع سیستمهای نظام راهبردی شرکتی
۴۱	تحقیقات در حوزه نظام راهبردی شرکتی
۴۲	مبانی نظری نظام راهبردی شرکتی
۴۴	نکات فصل چهارم
۴۵	فصل پنجم
۴۵	استقلال حسابرسی

۴۶	مفهوم استقلال
۴۷	ماهیت استقلال حسابرسی
۴۷	ابعاد گوناگون استقلال حسابرس
۴۷	انگیزه کلی تضاد منافع در حسابرسی و تاثیر آن بر استقلال
۴۸	جایگاه استقلال در بیانیه‌های رسمی
۴۸	نگاهی به مفهوم استقلال در مراجع بین المللی
۵۲	نکات فصل پنجم
۵۳	فصل ششم
۵۳	حسابرسی و فناوری اطلاعات
۵۳	چالشهای پیش روی حسابرسان در محیطهای فناوری اطلاعات
۵۴	کسب و کار الکترونیک، تجارت الکترونیک و تاثیرات آنها بر حسابرسی
۵۵	قابلیت اتکای اطلاعات حسابداری در یک محیط فناوری اطلاعات
۵۶	تکنیکهای حسابرسی به کمک رایانه
۵۷	تاثیر فناوری اطلاعات بر ارزیابی حسابرسان از ریسک
۵۹	نکات فصل ششم
۶۱	فصل هفتم
۶۱	آئین رفتار حرفه ای حسابرسان
۶۱	تعریف آئین رفتار حرفه ای حسابرسان
۶۲	الف) اصول بنیادی
۶۳	ب) احکام
۶۷	نکات فصل هفتم
۶۹	فصل هشتم
۶۹	مسئولیت قانونی حسابرسان
۶۹	۱-مسئولیت حسابرس در کشف اشتباهات و تخلفات
۶۹	۲-مسئولیت حسابرس نسبت به خدمات بررسی و حسابداری
۶۹	۳-مسئولیت حسابرس نسبت به ارائه خدمات مشاوره مالیاتی
۷۰	تقلب و اشتباه و ویژگیهای آنها
۷۱	وضعیت حسابرسان در عصر دعاوی حقوقی
۷۲	نکات فصل هشتم
۷۳	فصل نهم
۷۳	حرفه حسابرسی مستقل و برنامه‌ریزی حسابرسی
۷۳	تشکیلات سازمانی مؤسسات حسابرسی
۷۴	برنامه ریزی حسابرسی
۷۵	پذیرش صاحبکار جدید حسابرسی
۷۸	مستندسازی مراحل برنامه‌ریزی
۷۹	نکات فصل نهم
۸۱	فصل دهم
۸۱	سیستم کنترل داخلی
۸۱	تعریف و اهداف کنترل داخلی
۸۱	اهداف سیستم کنترل داخلی
۸۱	طبقه‌بندی کنترل داخلی

۸۲	اجزای سیستم کنترل داخلی
۸۴	محدودیت‌های ذاتی کنترل داخلی
۸۵	مستند سازی کسب شناخت از سیستم کنترل داخلی
۸۶	گزارش مسائل مربوط به سیستم کنترل داخلی (تهیه نامه مدیریت)
۸۷	کنترل داخلی - چارچوبی یکپارچه
۸۹	چارچوب کنترل داخلی یک پارچه کوزو
۹۱	نکات فصل دهم
۹۵	فصل یازدهم
۹۵	آزمون‌های حسابرسی
۹۵	آزمون شناخت سیستم
۹۶	آزمون کنترلها (آزمون اضافی یا رعایت)
۹۶	آزمون محتوا
۹۷	آزمون‌های دو منظوره
۹۷	آزمون انقطاع زمانی، یا میانبر یا cutoff
۹۸	نکات ویژه فصل یازدهم
۱۰۱	فصل دوازدهم
۱۰۱	حسابرسی مبتنی بر ریسک
۱۰۱	خطر حسابرسی
۱۰۱	خطر ذاتی
۱۰۱	خطر کنترل
۱۰۱	خطر عدم کشف
۱۰۲	رابطه بین اجزای خطر حسابرسی
۱۰۲	تجزیه و تحلیل خطر حسابرسی
۱۰۲	مفهوم اهمیت و و رابطه آن با خطر حسابرسی
۱۰۳	تعیین خطر قابل قبول حسابرسی
۱۰۳	نحوه کلی حسابرسی صورت‌های مالی
۱۰۷	نکات ویژه فصل دوازدهم
۱۰۹	فصل سیزدهم
۱۰۹	شواهد حسابرسی
۱۰۹	۱-کفایت شواهد (کافی بودن)
۱۰۹	۲-قابلیت اطمینان شواهد
۱۱۰	۳-انواع شواهد
۱۱۰	ادعاهای مدیریت و کسب شواهد حسابرسی
۱۱۰	روش‌های کسب شواهد حسابرسی
۱۱۱	انواع شواهد حسابرسی
۱۱۷	نکات فصل سیزدهم
۱۲۱	فصل چهاردهم
۱۲۱	نمونه‌گیری در حسابرسی
۱۲۱	نمونه گیری آماری
۱۲۱	احتمال خطر غیرنمونه‌گیری
۱۲۲	احتمال خطر نمونه گیری
۱۲۲	طرح‌های نمونه‌گیری
۱۲۲	خطر نمونه‌گیری در آزمون کنترلها
۱۲۳	خطر نمونه‌گیری در آزمون‌های محتوا
۱۲۳	انتخاب اقلام نمونه

۱۲۵	نکات ویژه فصل چهاردهم
۱۲۹	فصل پانزدهم
۱۲۹	کاربرگها و پروندههای حسابرسی
۱۲۹	فواید کاربرگهای حسابرسی
۱۳۰	شکل و محتوای کاربرگهای حسابرسی
۱۳۰	مالکیت کاربرگها
۱۳۱	انواع کاربرگها
۱۳۲	طریقه سازماندهی کاربرگهای حسابرسی
۱۳۵	نکات ویژه فصل پانزدهم
۱۳۷	فصل شانزدهم
۱۳۷	طراحی برنامههای حسابرسی
۱۳۷	اهداف برنامه حسابرسی
۱۳۹	رسیدگی به مدارک عمومی صاحبکار
۱۴۰	بررسی و آزمون مدارک حسابداری صاحبکار
۱۴۲	نکات ویژه فصل شانزدهم
۱۴۵	فصل هفدهم
۱۴۵	حسابرسی دارائیها
۱۴۵	حسابرسی وجوه نقد
۱۴۷	حسابرسی سرمایه گذاری و اوراق بهادار
۱۴۸	حسابرسی حسابها و اسناد دریافتنی و معاملات فروش
۱۴۹	حسابرسی موجودی مواد و کالا و بهای تمام شده کالای فروش رفته
۱۵۲	حسابرسی داراییهای ثابت مشهود
۱۵۳	حسابرسی داراییهای نامشهود
۱۵۴	نکات ویژه فصل هفدهم
۱۶۱	فصل هجدهم
۱۶۱	حسابرسی بدهیها
۱۶۱	حسابرسی حسابها و اسناد پرداختنی
۱۶۳	حسابرسی سود سهام پرداختنی
۱۶۴	حسابرسی پیش دریافتها
۱۶۴	حسابرسی بدهیهای بلند مدت بهره دار و احتمالی
۱۶۷	حسابرسی ذخیره مالیات بر درآمد
۱۶۷	حسابرسی ذخیره مزایای پایان خدمت کارکنان
۱۶۸	نکات فصل هجدهم
۱۷۱	فصل نوزدهم
۱۷۱	حسابرسی حقوق صاحبان سهام
۱۷۲	زمانبندی رسیدگی به حقوق صاحبان سهام
۱۷۲	حسابرسی درآمدها
۱۷۳	حسابرسی هزینهها
۱۷۴	حسابرسی برآوردهای حسابداری
۱۷۵	حسابرسی مؤسسات فردی و شرکتهای تضامنی
۱۷۵	مراحل تکمیل کار حسابرسی نهایی
۱۷۶	نکات فصل نوزدهم
۱۷۹	فصل بیستم
۱۷۹	گزارش حسابرسان
۱۷۹	اجزای گزارش حسابرس

۱-عنوان	۱۷۹
۲-مخاطب	۱۷۹
۳-بند مقدمه	۱۸۰
۴-مسئولیت هیئت مدیره در قبال صورت‌های مالی	۱۸۰
۵-مسئولیت حسابرس	۱۸۰
۶-شکل و محتوای گزارش حسابرس در صورت تعدیل اظهارنظر	۱۸۰
۷-اظهارنظر نسبت به صورت‌های مالی	۱۸۱
۸-بند اظهارنظر	۱۸۱
۹-شکل اظهارنظر	۱۸۲
۱۰-اظهار نظر متفاوت	۱۸۳
۱۱-بندهای تأکید بر مطلب خاص در گزارش حسابرس	۱۸۳
۱۲-سایر بندهای توضیحی در گزارش حسابرس	۱۸۳
ماهیت تحریف‌های بااهمیت	۱۸۴
ماهیت محدودیت در کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب	۱۸۵
پیامد محدودیت اعمال شده توسط مدیران اجرایی	۱۸۵
۱۳-سایر مسئولیتهای گزارشگری	۱۸۶
۱۴-امضای حسابرس	۱۸۶
۱۵-تاریخ گزارش حسابرس	۱۸۶
نمونه گزارش حسابرس نسبت به صورت‌های مالی	۱۸۶
نکات فصل بیستم	۱۹۱
نمونه سوالات حسابرسی دکتری تخصصی حسابداری	۱۹۴
پاسخ سوالات حسابرسی دکتری تخصصی حسابداری	۲۰۱
آزمون اول خودسنجی ماهان (۲۵٪ اول)	۲۰۲
پاسخنامه تشریحی آزمون اول خودسنجی ماهان (۲۵٪ اول)	۲۰۷
آزمون دوم خودسنجی ماهان (۲۵٪ دوم)	۲۱۱
پاسخنامه تشریحی آزمون دوم خودسنجی ماهان (۲۵٪ دوم)	۲۱۶
آزمون سوم خودسنجی ماهان (۵۰٪ اول)	۲۲۱
پاسخنامه تشریحی آزمون سوم خودسنجی ماهان (۵۰٪ اول)	۲۲۵
آزمون چهارم خودسنجی ماهان (۲۵٪ سوم)	۲۳۰
پاسخنامه تشریحی آزمون چهارم خودسنجی ماهان (۲۵٪ سوم)	۲۳۴
آزمون پنجم خودسنجی ماهان (۵۰٪ دوم)	۲۳۹
پاسخنامه تشریحی آزمون پنجم خودسنجی ماهان (۵۰٪ دوم)	۲۴۳
آزمون ششم خودسنجی ماهان (جامع اول)	۲۴۷
پاسخنامه تشریحی آزمون ششم خودسنجی ماهان (جامع اول)	۲۵۱
آزمون هفتم خودسنجی ماهان (جامع دوم)	۲۵۵
پاسخنامه تشریحی آزمون هفتم خودسنجی ماهان (جامع دوم)	۲۵۸
سوالات آزمون سراسری سال ۹۵ تا ۹۸	۲۶۱
پاسخنامه تشریحی سال ۹۵ تا ۹۸	۲۷۳
منابع و ماخذ	۲۸۴

فصل اول

کلیات حسابرسی

تاریخچه حسابرسی

با پدید آمدن انقلاب صنعتی اروپا در قرن نوزدهم، برای ایجاد کارخانه‌های بزرگ نیاز به سرمایه‌های کلان بود که برای تأمین این سرمایه‌ها هم به سرمایه‌گذاران زیادی نیازمند بودند و هم اینکه هیچ سرمایه‌گذاری حاضر نبود ریسک تجاری این فعالیتها را بپذیرد. بدین ترتیب، از دو دستاورد بزرگ انقلاب صنعتی، یعنی **سازماندهی و همکاری** استفاده کردند و شرکتهایی که مسئولیت صاحبان سرمایه‌ی آنها محدود به مبلغ سرمایه‌گذاریشان بود، تشکیل شد که این مشارکتها، راه‌حل مناسبی برای تأمین سرمایه‌های کلان و توزیع ریسک (مخاطرات) تجاری شد. این امر باعث جدایی **مدیریت از مالکیت** شد. شرکتهای سهامی توسط هیأت مدیره اداره می‌شوند و هیأت مدیره، معمولاً از سهامداران بزرگ تشکیل و یا توسط آنها انتخاب می‌شود. به این دلیل که **هدف تهیه‌کنندگان اطلاعات مالی** شرکت با **هدف استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی**، مغایرت دارد، نیاز به وجود یک **حسابرسی مستقل** احساس می‌شود. **حسابرس مستقل** یعنی فردی که با صلاحیت و صداقت و قضاوت حرفه‌ای خود بتواند به ما اطمینان معقولی بدهد که اطلاعات مالی که از طرف مدیریت واحد تجاری، ارائه می‌شود طبق استانداردهای **حسابداری** تهیه شده است.

خدمات اطمینان بخشی، اعتبار بخشی و حسابرسی

اطمینان بخشی

کلی‌ترین نوع خدمات اطمینان بخشی زمانی اتفاق می‌افتد که یک شخص حرفه‌ای مستقل در خصوص یک موضوع اطمینان می‌دهد و به این صورت کیفیت اطلاع را جهت تصمیم‌گیری افزایش می‌دهد.

اطمینان بخشی معمولاً به سه شکل صورت می‌پذیرد:

الف- اطمینان مثبت: در این حالت شخص مورد نظر موضوع مورد بررسی را تایید می‌کند. مانند اظهارنظر حسابرسی (صورت‌های مالی وضعیت مالی و عملکرد مالی واحد تجاری را به نحو مطلوب نشان می‌دهد).

ب- اطمینان بخشی محدود یا منفی: در این حالت شخص حرفه‌ای بدون اینکه به تایید موضوع اصلی بپردازد وجود موارد متناقض را نفی می‌کند مانند اظهار نظر در خصوص صورت‌های مالی پیش‌بینی شده (مواردی که دال بر وجود انحراف باشد مشاهده نگردید).

ج- بدون ذکر نظر (مسکوت): در این حالت عدم اشاره شخص حرفه‌ای به موضوع خاص به مفهوم عدم وجود مشکل برداشت می‌شود. مانند عدم اشاره حسابرس به کفایت افشای صورت‌های مالی که به مفهوم کفایت افشا است.

خدمات شهادت دهی و اعتبار بخشی

اعتبار بخشی زمانی اتفاق می‌افتد که یک فعال حرفه‌ای در گیر یک گزارش مکتوب می‌شود که نتیجه‌ای را در رابطه با میزان قابلیت اتکای یک ادعای مکتوب که مسئولیت آن به عهده فرد دیگری است ارائه می‌کند.

اعتبار بخشی مستلزم جمع آوری شواهد در رابطه با ادعاهای مربوط است هم چنین نیازمند ارزیابی شواهد جمع آوری شده با یک معیار از پیش تعیین شده می‌باشد. اظهار نظر در خصوص سیستم‌های کنترل داخلی و یا ارزیابی صورت‌های مالی پیش بینی شده بخشی از خدمات اعتبار بخشی است.

برای اینکه یک موضوع قابلیت اعتبار بخشی یا شهادت دهی داشته باشد لازم است دارای ویژگی‌های ذیل باشد

۱- مستعد بودن موضوع برای جمع آوری شواهد برای ادعاهای مطرح شده به گونه‌ای که شواهد قابلیت تأیید و اندازه گیری داشته باشند.

۲- وجود سیستم مناسب در خصوص جمع آوری اطلاعات (مانند کنترل داخلی)

۳- وجود یک معیار از پیش تعیین شده و مورد توافق جهت ارزیابی

۴- وجود صلاحیت حرفه‌ای لازم جهت ارزیابی (در صورت لزوم استفاده از نظر کارشناس)

۵- وجود فرمت و استاندارد مناسب و مورد توافق جهت گزارشگری نتایج

حسابرسی

یک فرآیند منظم و سیستماتیک جمع آوری و ارزیابی بیطرفانه شواهد در خصوص ادعاهای مربوط به فعالیت‌ها و وقایع اقتصادی جهت تعیین میزان انطباق آن ادعاها با معیارهای از پیش تعیین شده و گزارش نتایج به افراد ذینفع است.

اجزای تعریف حسابرسی:

۱- یک فرآیند سیستماتیک

۲- جمع آوری و ارزیابی شواهد

۳- ادعاها در مورد وقایع اقتصادی

۴- میزان تطبیق ادعاها

۵- معیار از پیش تعیین شده

۶ گزارشگری

۷- اشخاص ذینفع

جزء اول: فرآیند سیستماتیک

منظور از فرآیند سیستماتیک این است که حسابرسی یک فعالیت ساختار یافته است و بنابراین:

۱- سلسله مراتب دارد

۲- نیاز به برنامه ریزی دارد.

۳- از فرآیندهای علمی استفاده می‌کند

۴- دارای ۲ فاز است

۴-۱- جمع آوری شواهد و رسیدگی‌های میدانی

۴-۲- گزارشگری

- رسیدگی‌های میدانی

۱- شناخت سازمان

۲- شناسایی و بررسی سیستم‌های کنترل داخلی

- ۳- تعیین نوع و ماهیت و حدود آزمون‌های محتوا
- ۴- انجام آزمون‌های محتوا و جمع آوری شواهد
- ۵- ارزیابی کلی صورت‌های مالی

گزارشگری نیز تابع تئوری علامت دهی است یعنی پیام آن طوریکه مد نظر پیام دهنده است به پیام گیرنده منتقل شود.

جزء دوم: جمع آوری و ارزیابی شواهد

در خصوص جمع آوری و ارزیابی شواهد مهم ترین نکته وجود استقلال در انجام این عمل است به عبارتی دیگر عدم وجود سوءگیری یا جانبداری در فرآیند جمع آوری و ارزیابی شواهد بسیار اهمیت دارد. نکته مهم دیگر نوع کیفیت و کمیت شواهد مورد نیاز است که این موضوع در حوزه تئوری شواهد و قضاوت حرفه‌ای در علوم قضایی مطرح است. هر چه حسابرس شواهد با کیفیت تری تهیه کند، کمیت مورد نظر کاهش می‌یابد و هر چه منبع تهیه شواهد و طریقه‌ای که شواهد به دست حسابرس می‌رسد از شرکت دورتر باشد با کیفیت تر است.

ارزیابی اطلاعات با توجه به ویژگی‌های کیفی اطلاعات انجام می‌شود که شامل مربوط بودن قابلیت تأیید داشتن بیطرفانه بودن و قابلیت اندازه گیری است.

جزء سوم: ادعاها در مورد وقایع اقتصادی

زمانیکه مدیریت صورت‌های مالی را امضا می‌کند می‌پذیرد این صورت‌های مالی بطور منصفانه و براساس استانداردهای حسابداری فراهم شده است. یعنی ادعاهایی را در مورد آن مطرح می‌کند که شامل موارد ذیل است.

- ۱- کلیه دارایی‌ها و بدهی‌ها وجود دارد و کلیه معاملات به وقوع پیوسته است. (وجود)
- ۲- کلیه دارایی‌ها بدهی‌ها هزینه‌ها و درآمدهای مربوط به واحد بطور کامل ارائه شده است. (کامل بودن)
- ۳- کلیه دارایی‌ها در مالکیت واحد تجاری و کلیه بدهی‌ها در تعهد آن است.
- ۴- همه موارد بطور صحیح ثبت گردیده‌اند.
- ۵- ارائه صورت‌های مالی بر اساس استانداردهای حسابداری است.
- ۶- صورت‌های مالی بطور مطلوب و منصفانه ارائه شده و افشای انجام شده کافی است.

جزء چهارم: میزان تطابق ادعاها

در اینجا بحث شرایط قابل گزارش و نوع گزارش اهمیت می‌یابد:

شرایط قابل گزارش

عدم توانایی انجام تطبیق با معیارها یا وجود شرایط خارج از کنترل

- محدودیت در دامنه رسیدگی

- ابهام

عدم تطابق با معیارهای از پیش تعیین شده (انحراف از استاندارد)

نوع گزارش

مقبول

مردود

مشروط

عدم اظهار نظر

جزء پنجم: معیارهای از پیش تعیین شده

معیارهای از پیش تعیین شده در حسابرسی صورت‌های مالی استانداردهای حسابداری می‌باشد. علی‌رغم اینکه استانداردهای حسابداری معیاری است که منصفانه بودن و ارائه صورت‌های مالی با آن ارزیابی و قضاوت می‌شود لیکن به علت وجود محدودیت‌های استانداردهای حسابداری و هم چنین وجود محدوده‌های خاکستری در آن مکان سوء استفاده از این معیار وجود دارد.

جزء ششم: گزارشگری

گزارش نتایج به اشخاص ثالث تکمیل کننده فرآیند حسابرسی است. جهت کاهش ابهامات و کج فهمی‌ها این گزارش از یک فرمت از پیش تعیین شده پیروی می‌کند که بیان کننده مسئولیت‌های حسابرس و مدیریت می‌باشد.

جزء هفتم: اشخاص ذینفع

شامل استفاده کنندگان از صورت‌های مالی یعنی سرمایه گذاران بالقوه و بالفعل اعتبار دهندگان دولت و سایرین.

جدول زیر خلاصه‌ای از جنبه‌های اساسی هر یک از خدمات اعتباردهی و غیراعتباردهی حسابرس را نشان می‌دهد.

نوع خدمت / جنبه‌های اساسی	حسابرسی صورت‌های مالی	حسابرسی موارد خاص	بررسی اجمالی	اجرای روش‌های مورد توافق	تنظیم اطلاعات مالی
نوع خدمت	اعتباردهی	اعتباردهی	اعتباردهی	اعتباردهی	غیراعتباردهی (خدمات مالی)
توزیع گزارش	بدون محدودیت	بدون محدودیت	بدون محدودیت	با نشر محدود (محدود به اشخاص مشخص)	بدون محدودیت
اطمینان‌دهی	اطمینان معقول یا اظهارنظر	اطمینان معقول یا اظهارنظر	اطمینان محدود (سلبی)	هیچ اطمینانی اظهار نمی‌شود	هیچ اطمینانی اظهار نمی‌شود
روش‌های رسیدگی	رسیدگی و جمع - آوری شواهد کافی	رسیدگی و جمع - آوری شواهد کافی	پرس و جو و اجرای روش‌های تحلیلی	اجرای روش‌های مورد توافق	خواندن صورت‌های مالی و مرور کلی
آئین رفتار حرفه‌ای	رعایت می‌شود	رعایت می‌شود	رعایت می‌شود	رعایت می‌شود	رعایت می‌شود
استقلال حسابرس	لازم است	لازم است	لازم است	لازم است	ضروری نیست
فرم گزارش	کوتاه	کوتاه یا تفضیلی	کوتاه	تفضیلی	کوتاه

هدف حسابرسی

هدف حسابرسی صورت‌های مالی کسب **اطمینان معقول** از اینکه آیا صورت‌های مالی واحد مورد رسیدگی، از تمام جنبه‌های با اهمیت، طبق استانداردهای حسابداری تهیه شده است یا خیر.

مراحل تکامل حسابرسی در قرن بیستم

- ۱- تغییر هدف حسابرسی از کشف تقلب به تعیین مطلوبیت ارائه صورت‌های مالی
- ۲- افزایش مسئولیت حسابرسان در برابر اشخاص ثالث مانند بانکها، سرمایه‌گذاران
- ۳- تغییر روش حسابرسی از رسیدگی مفصل تمام معاملات به استفاده از نمونه‌گیری
- ۴- تشخیص ضرورت ارزیابی سیستم کنترل داخلی برای تعیین میزان نمونه‌گیری توسط حسابرسان
- ۵- تهیه روش‌های جدید حسابرسی برای استفاده در سیستم‌های کامپیوتری و استفاده از کامپیوتر به عنوان یک ابزار حسابرسی
- ۶- تنوع و گسترش فعالیتهای اقتصادی
- ۷- تشخیص حسابرسان به ضرورت حفاظت از خود در برابر موج دعاوی حقوقی
- ۸- افزایش تقاضا برای افشای به موقع اطلاعات مطلوب و نامطلوب به شرکتهای سهامی

انواع حسابرسی

الف- از لحاظ اهداف و موضوعات مورد رسیدگی:

حسابرسی صورت‌های مالی

حسابرسی رعایت

حسابرسی عملیاتی

حسابرسی مدیریت

حسابرسی کشف تقلب

ب- از لحاظ دلیل ارجاع کار:

حسابرسی الزامی

حسابرسی اختیاری

ج- از لحاظ زمان انجام کار:

حسابرسی نهایی

حسابرسی ضمنی

حسابرسی مستمر

د- از لحاظ میزان استقلال حسابرس:

حسابرسی مستقل

حسابرسی داخلی

حسابرسی صورت‌های مالی

هدف حسابرسی صورت‌های مالی، انجام حسابرسی در چهارچوب استانداردهای حسابرسی جهت کسب اطمینان معقول از نبود اشتباه یا تحریفی «با اهمیت» در صورت‌های مالی و اظهارنظر نسبت به ارائه مطلوب آن در انطباق با استانداردهای حسابداری، از کلیه جنبه‌های با اهمیت و نهایتاً اعتباربخشی به آن است.

حسابرسی رعایت

این نوع حسابرسی می‌تواند به صورت یک پروژه مجزا و یا همراه با حسابرسی صورت‌های مالی انجام شود. حسابرسی رعایت به بررسی میزان انطباق صورت‌های مالی با قوانین وضع شده، ضوابط، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌ها می‌پردازد. رسیدگی میزان به اظهارنظر مالیاتی، رسیدگی ذیحسابان و حسابرسان دیوان محاسبات کشور به قوانین مالی و.. نمونه‌های این حسابرسی است. در شرکتهای انتفاعی، حسابرسی رعایت توسط بازرس قانونی که توسط مجمع عمومی صاحبان سهام انتخاب می‌گردد، انجام می‌شود که علاوه بر موارد فوق وظایف دیگری به شرح زیر را بر عهده دارد.

۱- تأیید مطلق صحت و سقم صورت‌های مالی

۲- حضور مستمر در جریان کلیه فعالیت موسسه تحت رسیدگی

۳- تهیه گزارش جامعی درباره وضعیت عمومی شرکت

۴- تهیه گزارش طرح توجیهی و اقتصادی بابت افزایش سرمایه

۵- اظهارنظر در مورد گزارشات هیأت مدیره

۶- دعوت صاحبان سهام در موارد فوق العاده

۷- گزارش تخلفات هیأت مدیره به مراجع قضایی

۸- حصول اطمینان از رعایت حقوق صاحبان سهام به طور یکسان

حسابرسی عملیاتی (عملکرد)

هدف از این نوع حسابرسی، بررسی میزان کارایی و اثربخشی و صرفه اقتصادی فعالیت‌های شرکت می‌باشد.

حسابرسی عملیاتی می‌تواند توسط حسابرس داخلی یا حسابرسان مستقل انجام گیرد و نتایج ارزیابی خود را به همراه پیشنهادهای عملی جهت بهبود عملیات، به مدیریت گزارش دهد.

حسابرسی مدیریت (عملکرد مدیریت)

هدف این نوع حسابرسی، تعیین میزان کارایی و اثربخشی مدیران واحد تجاری و انطباق عملکرد مدیران با سیاست‌های صاحبان سهام می‌باشد. در حسابرسی مدیریت، کارایی مدیریت از لحاظ چگونگی استفاده از منابع و نحوه اجرای برنامه‌ها، رسیدگی و گزارش می‌شود.

حسابرسی کشف تقلب

این نوع حسابرسی بیشتر با حکم قانونی محاکم و دادگاه‌ها و به منظور کشف تقلبها و سوء جریانات توسط کارشناسان رسمی دادگستری انجام می‌شود.

حسابرسی الزامی و اختیاری

حسابرسی الزامی بدین معنی است که واحدهای اقتصادی، الزاماً و به موجب قوانین موجود، ملزم به انتخاب و دعوت از یک حسابرس جهت انجام حسابرسی می‌باشند. اما حسابرسی اختیاری بدین معنی است که واحدهای اقتصادی در صورت تمایل، حسابرسی می‌شوند.

حسابرسی ضمنی

حسابرسی ضمنی (میان‌ه) یعنی حسابرسی در طول دوره مالی و قبل از پایان سال مالی و بستن؟؟؟ انجام پذیرد در حسابرسی ضمنی، حسابرس با توجه به شناختی که از سیستم کنترل داخلی و قوت و ضعف آن کسب نموده، حجم نمونه مورد رسیدگی و میزان رسیدگی‌های نهایی (حجم آزمون‌های محتوا) را تعیین می‌نماید. هدف این نوع حسابرسی، ارزیابی سیستم کنترل داخلی واحد تجاری می‌باشد. حسابرسان مستقل بعد از حسابرسی ضمنی، نقاط ضعف سیستم کنترل داخلی و سیستم حسابداری را همراه با پیشنهادات اصلاحی به هیأت مدیره شرکت، طی نامه‌ای به نام، نامه‌ی مدیریت اطلاع می‌دهد.

حسابرسی نهایی

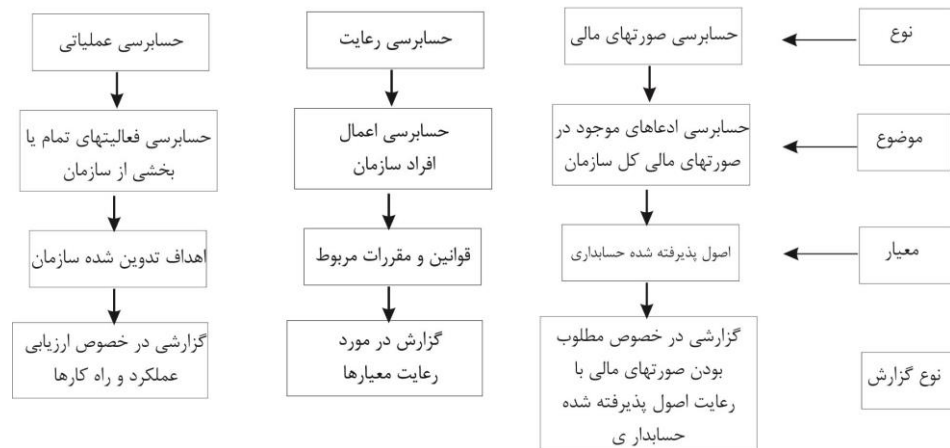
حسابرسی نهایی به معنای رسیدگی به صورت‌های مالی و مانده نهایی حسابها (مانده حسابها پس از اصلاح و بستن آنها) می‌باشد. حسابرسی نهایی پس از پایان سال مالی انجام می‌شود و محدود به انجام رسیدگی‌های اثباتی در مورد اقلام مندرج در صورت‌های مالی است.

حسابرسی مستمر

به دلیل محدودیت زمانی حسابرس در ارائه گزارش حسابرسی و حجم بالای عملیات حسابرسی ممکن است حسابرسی به طور مداوم و مستمر در طول سال در شرکت حضور داشته و عملیات رسیدگی خود را انجام دهد.

مقایسه بین حسابرسی صورتهای مالی و حسابرسی رعایت و حسابرسی عملیاتی

۱- حسابرسی داخلی

حسابرس داخلی در استخدام شرکت بوده بنابراین نمی تواند استقلال واقعی و ظاهری حسابرسان مستقل را داشته باشد. وظیفه او، بازرسی و ارزیابی مؤثر بودن نحوه اجرای وظایف محوله به قسمتهای مختلف شرکت و گزارش آن (همراه با پیشنهادهای اصلاحی) به مدیریت ارشد شرکت می باشد. از دیگر وظایف او مطالعه و ارزیابی کنترل های داخلی حسابداری و کنترل های اداری، همکاری با حسابرسان مستقل از نظر تبادل اطلاعات و اطمینان از وجود روشها و مقررات کافی در شرکت تحت رسیدگی می باشد. هدف حسابرسان داخلی، تأیید صورتهای مالی نیست، بلکه کمک به مدیریت واحد تجاری در اداره کردن امور شرکت به بهترین وجه می باشد.

حسابرسان داخلی استقلال نداشته و در نمودار سازمانی شرکتها، زیر نظر کمیته حسابرسی هیأت مدیره، مدیرعامل یا یک مدیر ارشد و بالاتر از مدیران میانی می باشد.

۲- حسابرسی مستقل:

حسابرسی مستقل، منتخب مجمع عمومی صاحبان سهام شرکت بوده و در استخدام شرکت نیز و وظیفه ای او اعتباردهی به صورتهای مالی و اظهار نظر در مورد کلیت آن می باشد.

وجه تمایز حسابرس داخلی با حسابرس مستقل

وجه تفاوت	حسابرس مستقل	حسابرس داخلی
مرجع انتخاب	مجمع عمومی صاحبان سهام	بالاترین مقام اجرایی شرکت
استقلال	کاملاً باید مستقل باشد.	لازم نیست
نوع گزارش	اظهار نظر نسبت به کمیت صورتهای مالی	بررسی سیستم کنترل داخلی
وظیفه	کسب شواهد جهت اظهار نظر	ارزیابی مؤثر بودن کنترل داخلی
هدف	اظهار نظر نسبت به صورتهای مالی	کمک به مدیریت
نوع حسابرسی	صورتهای مالی	رعایت (عملیاتی)
مدت رسیدگی	محدود به قرارداد	نا محدود و مستمر
محصول فعالیت	گزارش به مجمع عمومی صاحبان سهام	گزارش به مدیریت
شخصیت سازمانی	حقیقی یا حقوقی	حقیقی

اتکا بر کار حسابرسان داخلی و برقراری ارتباط با حسابرس مستقل

براساس استانداردهای حسابرسی، کار حسابرسان داخلی نمی‌تواند جایگزین کار حسابرسان مستقل شود. با این وجود، حسابرسان مستقل هنگام ارزیابی سیستم کنترل داخلی صاحبکار باید وجود و کیفیت واحد حسابرسی داخلی را مورد توجه قرار دهند. کار حسابرسان داخلی با تأثیری که بر کنترل‌های داخلی می‌گذارند ممکن است میزان آزمون‌های محتوایی حسابرسان مستقل را کاهش دهد. حسابرس مستقل را باید برای تعیین تأثیر واحد حسابرسی بر سیستم کنترل داخلی، صلاحیت و بی‌طرفی حسابرسان داخلی را مورد توجه قرار دهند و کار آنان را ارزیابی کنند.

استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی

استانداردها، مقررات لازم الاجرای برای سنجش کیفیت اجرای کار است.

ده استاندارد تعیین شده توسط انجمن حسابداران رسمی آمریکا، حاوی معیارهای ذهنی (قضاوت حسابرسی) مانند: برنامه-ریزی کافی، شناخت کافی از ساختار کنترل داخلی، شواهد کافی و افشای کافی است که تصمیم‌گیری در این خصوص مستلزم کاربرد قضاوت حرفه‌ای است.

استانداردهای حسابرسی با روش‌های حسابرسی فرق دارند استانداردها، مقررات لازم الاجرای را برای افزایش کیفیت کار و رسیدگی حسابرسان تدوین نموده‌اند، در حالیکه روش‌های حسابرسی مربوط به اعمالی می‌شوند (مراحل انجام رسیدگی) که توسط خود حسابرس انجام می‌گیرد تا بتواند اطلاعات، شواهد و مدارک لازم را برای ارائه اظهار نظر حرفه‌ای خود گردآوری نماید.

نکات فصل اول

- ◀ در هر حسابرسی بیان **حدود رسیدگی** مهم است این حدود، **واحد مورد رسیدگی** و **دوره‌ی مورد رسیدگی** را مشخص می‌کند. لذا بیان صریح حدود رسیدگی، برای تعیین و محدود کردن مسئولیت حسابرسان استفاده می‌شود.
- ◀ مبنای گزارش حسابرسی را **رسیدگی‌های حسابرسان مستقل** فراهم می‌آورد. حسابرسان هرگز بدون اجرای رسیدگی، نسبت به **مطلوبیت ارائه صورت‌های مالی** اظهارنظر نمی‌کنند و عواملی مانند شناخت حسابرس از فعالیت صاحبکار، حسابرسی انجام شده در سالهای قبل و اعتقاد به درستکاری مدیران نمی‌تواند مبنای گزارش حسابرسی باشد.
- ◀ انتخاب مناسب‌ترین روش رسیدگی برای هر کار، بر مبنای **تجربه و قضاوت حرفه‌ای** حسابرس صورت می‌گیرد.
- ◀ دلیل اصلی وجود حرفه‌ی حسابرسی مستقل، **وظیفه اعتباردهی** است. اعتباردادن به صورت‌های مالی به مبنای ایجاد **اطمینان از مطلوبیت ارائه و قابلیت اتکای آنهاست**. نقش اعتباردهی شامل دو مرحله **جمع‌آوری شواهد حسابرسی** و **گزارش یافته‌ها** (گزارش حسابرسی) می‌باشد.
- ◀ حسابرسی عملیاتی در مقایسه با حسابرسی صورت‌های مالی، مستلزم **قضاوت حرفه‌ای بیشتری** است، زیرا معیارهای کارایی و اثربخشی به روشنی اصول پذیرفته شده حسابداری یا قوانین و مقررات مالیاتی مشخص نشده است.
- ◀ هدف حسابرسی رعایت، بررسی میزان **انطباق اطلاعات با قوانین و مقررات** می‌باشد.
- ◀ نتیجه انجام حسابرسی عملیاتی تهیه گزارشی است که شامل **پیشنهادات** برای بهبود عملیات شرکت می‌باشد که به **مدیریت ارائه** می‌شود.
- ◀ نتیجه حسابرسی ضمنی، **نامه مدیریت** است. حسابرسی ضمنی توسط **حسابرس مستقل** انجام می‌شود.
- ◀ بخش عمده‌ای از کار حسابرسان داخلی، **حسابرسی عملیاتی** است.
- ◀ حسابرس مستقل و حسابرس داخلی معمولاً از **نظر نحوه اجرای رسیدگی‌ها** با هم تفاوتی ندارد اما **اهداف و نتایج نهایی** آنها متفاوت است.
- ◀ حسابرس داخلی یکی از ارکان **محیط کنترلی** محسوب می‌شود.
- ◀ **ارزیابی و بررسی کفایت و اثربخشی سیستم‌های حسابداری و کنترل داخلی**، از جمله وظایف اصلی واحد حسابرسی داخلی است.
- ◀ **مسئولیت تهیه صورت‌های مالی به عهده صاحبکار** (هیأت مدیره) می‌باشد. **مسئولیت حسابرس**، **اظهارنظر درباره‌ی صورت‌های مالی** است.
- ◀ منظور از **صلاحیت فنی لازم**، این است که حسابرس از **دانش و تجربه لازم** جهت اظهارنظر حرفه‌ای برخوردار باشد.
- ◀ **اعمال مراقبتهای حرفه‌ای** احتمال بروز هرگونه کوتاهی یا از قلم افتادگی با اهمیت را منتفی می‌سازد.
- ◀ استانداردهای حسابرسی با روش‌های حسابرسی فرق دارند به این معنی که روش‌های حسابرسی مربوط به **مراحل انجام رسیدگی** می‌باشد.
- ◀ **هدف حسابرسی از کشف تقلب** (در سالهای قبل از قرن نوزدهم) به **ارائه تصویری مطلوب از وضعیت مالی** تغییر کرد.
- ◀ استفاده از روش **نمونه‌گیری**، روند حسابرسی را از رسیدگی و اثبات تمام معاملات به **آزمون معاملات انتخاب شده** تبدیل نمود.
- ◀ **مبنای نمونه‌گیری آزمون کنترل داخلی** است، یعنی هرچه سیستم کنترل داخلی قوی‌تر باشد، رسیدگی کمتری توسط حسابرسان لازم است.
- ◀ رسیدگی کمتر حسابرسان → کنترل داخلی قوی
- ◀ هدف از انجام حسابرسی ضمنی، **تعیین حجم آزمون‌های محتوا**، از طریق ارزیابی سیستم کنترل داخلی شرکت می‌باشد.

رسیدگی به اظهارنامه مالیاتی و رسیدگی بانکها توسط بازرسان اداره بازرسی از نوع **حسابرسی رعایت** می‌باشد.

استانداردهای **ده گانه** پذیرفته شده حسابرسی آمریکا عبارتند از استانداردهای عمومی (۳ استاندارد) استانداردهای **اجرای عملیات** (۳ استاندارد) و استانداردهای **گزارشگری** (۴ استاندارد)

استانداردهای گزارشگری شامل تصریح این مطلب است که صورتهای مالی طبق استانداردهای **حسابداری** تهیه شده، بررسی رعایت **یکنواخت رویه‌ها، افشای کافی و اظهار نظر صریح** می‌باشد.

نگرش **تردید حرفه‌ای** به معنای آن است که حسابرس با ذهنی پرسشگر، **ارزیابی نقادانه‌ای** از اعتبار شواهد حسابرسی کسب شده به عمل آورد و نسبت به شواهدی که **اعتمادپذیری** اسناد و مدارک و پاسخ پرس و جوها و دیگر اطلاعات دریافتی از مدیریت را **مورد تردید** قرار می‌دهد، **هشیار** باشد.

در صورتی که صورتهای مالی دوره قبل توسط حسابرس دیگری حسابرسی شده باشد، حسابرس جانشین پس از **کسب مجوز از صاحبکار** و رعایت الزامات حرفه‌ای می‌تواند با بررسی کاربرگهای حسابرس قبلی، شواهد کافی درباره مانده‌های اول دوره گردآوری کند. در اینگونه موارد حسابرس جانشین باید **صلاحیت حرفه‌ای و استقلال** حسابرس قبلی را مورد توجه قرار دهد و در صورت تأیید بتواند به گزارش حسابرس قبلی اتکا نماید.

بدلیل تفکیک محدود وظایف نمی‌توان در واحدهای کوچک جهت کشف تقلب یا اشتباه بر سیستم کنترل داخلی اتکا نمود.

فصل دوم

تقاضا برای حسابرسی

نقش حسابرسی در بازارهای آزاد و بازارهای تحت نظارت

قبل از بررسی جزئیات ضرورت دارد تا نقش و جایگاه حسابرسی در عرصه بازارهای آزاد و بازارهای تحت نظارت به روشنی تبیین شود.

بازارهای آزاد:

منظور محیط‌های است که در آن عرضه و تقاضای حسابرسی بعنوان یک خدمت برخوردار از ویژگیهای اقتصادی، به قانون یا مقررات خاصی وابسته نبوده و تحت نظارت قوانین خاصی نمی باشد

بازارهای تحت نظارت:

منظور محیط‌های است که در آن، تهیه و ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده تابع قوانین و مقررات مربوطه است.

محورهای تقاضا برای حسابرسی

در سال ۱۹۷۳ میلادی کمیته مفاهیم بنیادی حسابرسی عوامل توجیه کننده تقاضا برای خدمات حسابرسی را در چهار محور مشخص بشرح زیر ارائه کرد:

- ۱- تضاد منافع
- ۲- پیامدهای اقتصادی با اهمیت
- ۳- پیچیدگی
- ۴- عدم دسترسی مستقیم

تضاد منافع

زمانی است که استفاده کننده اطلاعات تصور می کند بین او و تهیه کننده اطلاعات تضاد منافع وجود دارد و احتمال مغرضانه بودن اطلاعات دریافت شده برای او مطرح می شود. از اینرو کیفیت اطلاعات دریافت شده مضمون تلقی و انجام حسابرسی توسط شخص مستقل و عاری از تصور تضاد منافع را لازم می داند.

پیامدهای اقتصادی با اهمیت

اطلاعات حاصل از نظام حسابداری و گزارشگری مالی می‌تواند پیامدهای اقتصادی با اهمیتی را برای تصمیم‌گیرندگان بدنبال داشته باشد. بنابراین تصمیم‌گیرندگان نیازمند اطلاعاتی عاری از آلودگی هستند. بنابراین حسابرسی می‌تواند منجر به شفافیت اطلاعات شود.

پیچیدگی

فرآیند تبدیل داده‌ها به اطلاعات و ایجاد اطمینان درباره مطلوب بودن کیفیت اطلاعات ارائه شده در بیشتر موارد مستلزم استفاده از خدمات تخصصی است. تخصص حسابرس زمینه مساعدی برای کشف تحریفات ناشی از پیچیدگیهای معاملات اقتصادی را فراهم می‌کند.

عدم دسترسی مستقیم:

در بیشتر موارد عدم دسترسی مستقیم به اطلاعات، دستیابی به مدارک و منابع اطلاعاتی را جهت ارزیابی کیفیت آنها از طریق آزمون مستقیم غیرممکن می‌سازد. در این شرایط استفاده کننده می‌تواند در ارزیابی اطلاعات به قضاوت حسابرس اتکا کند.

شواهد تاریخی از بازار خدمات حسابرسی

در اقتصاد خرد و نظریه قیمت‌ها، نحوه تخصیص منابع کمیاب بگونه‌ای کارا و اثر بخش، برای پاسخگویی به اشکال گوناگون تقاضا بررسی می‌شود که امکان تعمیم این نظریه به بازار خدمات حسابرسی نیز وجود دارد. بنابراین میتوان اینگونه استنباط کرد، خدمات حسابرسی از سوی دریافت کنندگان آن، با ارزش محسوب شده و اگر چنین نبود بی تردید منابعی که صرف حسابرسی می‌شود بسوی تولید و خدمات برتر سوق پیدا میکرد.

با این وجود، کمیسیون اوراق بهادار و بورس در نقش نهاد فعال نظارتی، تهیه و گواهی صورت‌های مالی را الزامی نمود. این امر سبب شد تا گروهی ادعا کنند که عرضه و تقاضای خدمات حسابرسی تنها دلیل وجود قوانین و مقررات الزام آور است. اما وجود این فرایند سیاسی را نمی‌توان بعنوان تنها عامل توجیه تقاضای خدمات حسابرسی دانست و علت را می‌توان در موارد زیر جستجو کرد:

- ۱- مشاهده شرایط حاکم بر بازارهای آزاد موجود
- ۲- محیط‌های غیر قانونمند در دوره پیش از تشکیل کمیسیون بورس و اوراق بهادار
- ۳- بررسی تقاضای واحدهای اقتصادی خارج از حوزه شمول قوانین و مقررات نظارتی برای استفاده داوطلبانه از خدمات حسابرسی که خود تاییدی بر این مدعاست

نبود نهادهای نظارتی در بازارهای اوراق بهادار گردآوری شواهد در مورد تداوم استفاده از خدمات حسابرسی مستقل با فرض نبود نهادهای نظارتی و قوانین و مقررات الزام آور آنها در عمل بسیار دشوار است.

با وجود استدلال مطرح شده شواهد بسیاری نشان می‌دهد که بخش عمده واحدهای اقتصادی خارج از حوزه شمول قوانین و مقررات کمیسیون بورس و اوراق بهادار، داوطلبانه از خدمات حرفه‌ای حسابرسان استفاده کرده اند مثل شهرداری‌ها و واحدهای وابسته

دوره پیش از پیدایش کشور آمریکا

- ۱- از سال ۳۰۰ تا ۵۰۰ قبل از میلاد مسیح در شهر آتن در یونان خدمات حسابرسی ردیابی شده است که در آن درآمدها و هزینه‌های هریک از کلان شهرهای یونان از سوی سه هیئت مرکب از حسابداران معتبر ارزیابی و تایید شده است.

- ۲- در سال ۱۳۹۴ میلادی دفاتر و اسناد مالی مربوط به شهر پیزا در کشور ایتالیا بگونه‌ای مشابه آنچه در یونان متداول بود مورد حسابرسی قرار گرفت.
- ۳- از سال ۱۵۰۰ تا ۱۸۰۰ میلادی دامنه اجرایی حسابرسی و خدمات مرتبط به آن بطور قابل توجهی گسترش یافت که ریشه در انقلاب صنعتی اروپا داشت.
- ۴- در سال ۱۸۴۴ میلادی دولت انگلستان قانونی را تصویب کرد که بموجب آن گرچه صاحبان سهام واحدهای اقتصادی مکلف به ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده گردیدند. اما اختیار تصمیم‌گیری در مورد استفاده از خدمات حسابرسان مستقل برای اجرای عملیات رسیدگی به خود صاحبان سهام تفویض شده بود.

شواهد نشان می‌دهد که استفاده از خدمات حسابرسان مستقل در واحدهای اقتصادی خارج از حوزه شمول قوانین و مقررات نظارتی (بازارهای آزاد) در طی زمان استمرار داشته و بنابراین از دیدگاه دریافت کنندگان خدمات حسابرسی، ارزش این خدمات و منافع آن بیشتر از مخارج آن است

سوال:

- علت اصلی تقاضا برای خدمات حسابرسی چیست؟

- کدامیک از ویژگیهای محصول نهایی فرآیند حسابرسی، عامل ارزشمندی است؟

پاسخ به سئوالات فوق با طرح سه فرضیه مباشرت، اطلاعات و بیمه که در ادامه بیان می‌گردد پاسخ و تبیین خواهد شد.

الف - فرضیه مباشرت

نظریه نمایندگی: منظور قراردادی است که به موجب آن افراد و گروههای مختلف، فرد یا گروهی را به عنوان مباشر یا نماینده خود انتخاب و او را در جایگاه مسئول ارائه مجموعه‌ای از خدمات مشخص قرار میدهند

انعقاد قرارداد مستلزم تفویض اختیار تصمیم‌گیری به نماینده است و در پی این تفویض اختیار، ضرورت اعمال نظارت از طریق حسابرسی مطرح می‌شود چون نماینده ممکن است همواره در پی تامین منافع شخصی مالک به بهترین نحو نباشد.

مخارج تحمل شده از سوی مالک برای اعمال نظارت بر رفتار نماینده (شامل بهای مشاهده و اندازه‌گیری مستمر اعمال وی) موجب کاهش حقوق و مزایای مدیر می‌شود.

از اینرو مدیران از انگیزه لازم برای حصول اطمینان از مقرون بصرفه بودن فرایند نظارت برخوردارند که این نظارت از طریق حسابرسی صورت می‌گیرد.

زیرا در صورتیکه وظیفه گردآوری اطلاعات و اعتباردهی به آن بعهده هر یک از مالکان باشد، بهای بسیار سنگینی را به همراه خواهد داشت که در نهایت موجب تعدیل (کاهش) منافع مدیر می‌شود.

در همین ارتباط، رقم سود و زیان و سایر آثار مالی ناشی از تصمیم‌های نمایندگان در جهت بکارگیری منابع اقتصادی که بطور ضمنی در صورت‌های مالی منعکس شده، معیار ارزشمندی برای ارزیابی عملکرد مدیران است.

انتظارات منطقی و عقلایی

این مفهوم، مفهوم نسبتاً نوینی است که طی سالهای اخیر در عرصه نظریه‌های اقتصادی مطرح شده و یکی از اساسی‌ترین ارکان تجزیه و تحلیل درباره توجیه علت تقاضا برای صورت‌های مالی حسابرسی شده است. و متکی بر این فرض است که افراد و گروههای مختلف، تمام اطلاعات موجود را که بر تصمیمات آنها موثر است بگونه‌ای هوشمندانه مورد توجه قرار میدهند بنابراین هیچگاه بطور منظم و قاعده مند دچار خطا نمی‌شوند. در واقع افراد از تجارب و خطاهای گذشته خود نوعی آگاهی سودمند بدست می‌آورند و دیگر آن اشتباهات را تکرار نمی‌کنند.

به بیان دیگر، نمایندگان هیچ گاه فرصت سوء استفاده مستمر و مکرر از مالکان را نخواهند داشت.

در واقع چون مالکان میتوانند از طریق کاهش حقوق و مزایای نمایندگان بنحوی خود را در برابر خطرهای مرتبط بر رابطه نمایندگی مصون کنند، بنابراین خود نمایندگان عامل ایجاد تقاضا برای اجرای عملیات نظارتی در واحد اقتصادی هستند، (با انگیزه جلوگیری از کاهش بیشتر حقوق و مزایای خود)

فرضیه مباشرت

نظارت بر عملکرد هر نماینده از طرق گوناگونی امکان پذیر است مانند:

- ۱- دخالت مستقیم مالک در مدیریت
- ۲- انعقاد قراردادهای مبتنی بر مشروط بودن جبران خدمات مدیران
- ۳- تهیه و ارائه گزارشهای مالی در مقاطع زمانی معین درباره عملکرد واحد اقتصادی و...

از این میان شاید اصلی ترین ابزار نظارت مستمر بر عملکرد، تهیه و ارائه مجموعه صورت‌های مالی واحد اقتصادی باشد. شواهد نشان می‌دهد که از نسبت‌های مالی حاصل از اطلاعات حسابداری میتوان برای ارزیابی احتمال ورشکستگی و برآورد خطرهای بالقوه مربوط به تحصیل سهام یک واحد اقتصادی استفاده کرد.

چنین شواهدی گواهی بر این مدعاست که سود حسابداری از بار و محتوای اطلاعاتی برخوردار و برای ارزیابی عملکرد نماینده سودمند است.

- حسابرسی مستقل فرآیندی است که با مد نظر قرار دادن محدودیت‌های حاکم بر کشف تقلب، اطمینان و اعتباربخشی به اعداد و ارقام گزارش شده را فراهم می‌آورد.

همچنین افزایش تقاضا برای خدمات حسابرسی در طی سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ م نشان دهنده ارزش خدمات حسابرسی بعنوان نوعی سازوکار نظارتی موثر بر تسهیل فرآیند تامین مالی از منابع برون سازمانی است. (اطمینان دهی به سرمایه گذاران) شواهد نشان می‌دهد که همگام با تغییر برخی عوامل، تمایل واحدهای اقتصادی برای استفاده داوطلبانه از خدمات حسابرسی نیز افزایش پیدا می‌کند.

این عوامل عبارتند از:

- ۱- افزایش در نسبت بدهی: به علت تاکید بر وجود رابطه مباشرت میان مدیریت و اعتبار دهندگان
- ۲- افزایش در تعداد کارکنان: به علت تاکید بر وجود رابطه مباشرت میان مدیریت سطوح پایین و مدیریت سطوح بالا

در واقع تصمیم‌های مدیران و اقدامات آنها لزوماً موجب به حداکثر رساندن ثروت و علایق مالکان نمی‌شود، بنابراین استفاده از ابزارها و روش‌هایی که موجب کاهش احتمال بروز رفتارها و اقدامات نامطلوب می‌شود از مطلوبیت زیادی برخوردار است و دارای ارزش اقتصادی است. از چنین ابزارهایی با نام فعالیتهای نظارتی یاد می‌شود و حسابرسی نیز به عنوان یکی از روش‌های پیشگیری و کشف اقدامات نامطلوب مدیران در نظر گرفته می‌شود.

ب - فرضیه اطلاعات

فرضیه اطلاعات به مثابه فرضیه‌ای جایگزین یا مکمل برای فرضیه مباشرت است. درحوزه فرضیه اطلاعات چنین استدلال می‌شود که برهان پشتوانه تقاضای سرمایه گذاران (بعنوان گروهی از استفاده کنندگان اطلاعات مالی) برای صورت‌های مالی حسابرسی شده اینست که گزارشهای مالی مزبور، اطلاعات سودمندی را برای انجام تصمیم‌گیریهای مرتبط با سرمایه گذاری ارائه می‌کند.

الگوهای متداول برای تصمیم‌گیری درباره سرمایه گذاری، ارزش هر واحد اقتصادی را از طریق محاسبه ارزش فعلی جریانهای نقدی خالص آتی، تعیین می‌کند. این در حالی است که شواهد موجود نشان می‌دهد میان اطلاعات مندرج در صورت‌های مالی و ارزش فعلی جریانهای نقدی خالص آتی همبستگی شدید وجود دارد. در همین راستا عمل حسابرسی به عنوان ابزاری برای بهبود کیفیت اطلاعات مالی از ارزش بالایی برخوردار است

۱) **منافع اطلاعات:** ادبیات حوزه‌های مالی-اقتصادی و حسابداری در ارتباط با منافع حاصل از اطلاعات بطور مشترک به سه مورد زیر اشاره می‌کنند:

- ۱- کاهش مخاطره
- ۲- بهبود کیفیت تصمیم‌گیری
- ۳- دستیابی به بازده ناشی از داد و ستد اوراق بهادار

وجود صورت‌های مالی حسابرسی شده امکان دستیابی به هر یک از این منافع را فراهم می‌کند. از شیوه‌های دیگری که با استفاده از آن می‌توان درباره ارزش خدمات حسابرسی استدلال کرد، تاکید بر اطلاعات مالی بعنوان ابزاری برای تصمیم‌گیری مالی درون سازمانی مدیران است.

به بیان دیگر، اجرای حسابرسی صورت‌های مالی موجب بهبود کیفیت اطلاعات مالی مورد استفاده در الگوهای تصمیم‌گیری مدیران می‌شود و حساب‌رسان از طریق کشف اشتباهات و ترغیب کارکنان واحد مورد رسیدگی به اعمال دقت هر چه بیشتر در تهیه مدارک مالی، بستر مناسبی را برای بهبود کیفیت داده‌های مورد نیاز الگوهای تصمیم‌گیری مدیران فراهم می‌کند. وجود داده‌های صحیح و دقیق برای بودجه بندی سرمایه‌ای، برنامه ریزی و کنترل موجودی‌ها و تجزیه و تحلیل نقطه سر به سر و در نهایت به بهبود فرآیند تصمیم‌گیری‌های درون سازمانی می‌انجامد.

به همین ترتیب، وجود اطلاعات مالی دقیق، صحیح و معتبر برای انجام تصمیم‌گیری‌های مربوط به:

- اعطای اعتبار و تسهیلات مالی
- تحلیل فرصت‌های سرمایه‌گذاری
- حل و فصل مشکلات کارگری
- تدوین قوانین و مقررات

سبب می‌شود تا عملکرد مدیریت واحد اقتصادی بهبود یابد.

مزیت دیگر مربوط به وجود اطلاعات، به بازده ناشی از داد و ستد اوراق بهادار مربوط است. به طور کلی دستیابی به بازده غیر عادی تنها در صورت دسترسی به اطلاعات جدید میسر است.

یکی از مفاهیم پنهان در فرض وجود رفتارهای منطقی و عقلایی، کارایی بازار اوراق بهادار است.

بدین معنی که قیمت هر دارایی در بازار به طور کامل انعکاس دهنده تمام اطلاعات موجود و مربوط است. بنابراین هیچ سرمایه‌گذاری نخواهد توانست با استفاده از اطلاعات موجود در بازار به بازده غیر عادی دست یابد.

از نظرات مطرح شده چنین برمی‌آید که خدمات حسابرسی رامیتوان براساس بازده ناشی از داد و ستد اوراق بهادار نیز ارزیابی کرد. مدیران واحدهای اقتصادی برای استفاده از خدمات حسابرسی با حساب‌رسان قرارداد منعقد می‌کنند و سپس نتایج آنرا (صورت‌های مالی حسابرسی شده) در اختیار فعالان بازار سرمایه و صاحبان سهام قرار می‌دهند. اگرچه مدیران واحدهای اقتصادی اولین گروهی هستند که از نتایج فرایند حسابرسی آگاه می‌شوند اما بر اساس قوانین و مقررات متعدد آنها مجاز به داد و ستد اوراق بهادار بر پایه اطلاعات داخلی نمی‌باشند.

بنابراین با انتشار نتایج حاصل از حسابرسی صورت‌های مالی، هیچ شخص ثالثی نخواهد توانست به گونه‌ای منظم و قاعده مند به بازده غیر عادی ناشی از مبادله اوراق بهادار دست یابد و با افشای این اطلاعات بازار در حالت تعادل قرار می‌گیرد.

۲) **ارزش اطلاعات:** تفاوت قائل شدن بین ارزش اطلاعات و امکان دستیابی به بازده غیرعادی با استفاده از اطلاعات بسیار با اهمیت است. مثلاً چنانچه اطلاعات حسابرسی شده مربوط به سود هر سهم و سایر اطلاعات مالی با اهمیت، پیش از انتشار در اختیار یک سرمایه‌گذار منطقی و عقلایی قرار گیرد بدیهی است که او توانایی کسب بازده غیر عادی را خواهد یافت. به بیان دیگر اگر مجموعه اطلاعات معینی قبل از ارائه به عموم در اختیار فردی خاص قرار گیرد او خواهد توانست با استفاده از آن اطلاعات به بازده غیر عادی دست یابد که این امر تأکیدی بر با ارزش بودن اطلاعات است.

در واقع با انتشار اطلاعات در بازار، حجم داد و ستد اوراق بهادار افزایش می‌یابد و سرمایه‌گذاران می‌توانند به سبب سرمایه‌گذاری بهتر دست یابند. پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با نقش اطلاعات مالی حسابرسی شده نشان می‌دهد که استفاده از این اطلاعات منجر به بهبود چشم‌گیری در برآورد مخاطره سرمایه‌گذاری می‌شود بنابراین انتظارات افراد در ارتباط با مخاطره و بازده را تحت تاثیر قرار می‌دهد و موجب بهبود تصمیمات مرتبط با سرمایه‌گذاری می‌شود.

۳) بحث کالای عمومی: صورت‌های مالی حسابرسی شده واحدهای اقتصادی مصداق بارز مفهوم کالای عمومی است (کالای عمومی کالایی است که مصرف آن از سوی یک فرد دسترسی کالا برای مصرف دیگران را محدود نمی‌کند) با انتشار این نوع اطلاعات در بازار، تمام افراد و گروه‌ها (غیرسهامدار) بدون تحمل هزینه و بطور رایگان از این اطلاعات استفاده می‌کنند. در حوزه‌های مالی و اقتصادی به افراد و گروه‌های غیر سهامدار که بدون پرداخت بهای اطلاعات از آن منتفع می‌شوند، سوارکاران مجانی می‌گویند. تحلیلگران مالی و تدوین‌کنندگان قوانین حاکم بر بازارهای اوراق بهادار چنین استدلال می‌کنند که نادیده گرفتن ارزش اطلاعات مالی حسابرسی شده برای افراد غیرسهامدار سبب می‌شود تا حجم اطلاعات تهیه و ارائه شده به بازار اوراق بهادار بطور قابل ملاحظه‌ای کاهش یابد و این باعث آسیب رسیدن به تمام فعالان عرصه بازار و از جمله مدیران می‌شود. بطور کلی اطلاعات مالی حسابرسی شده ابزاری برای دستیابی به سه هدف زیر است

۱- کاهش مخاطره سرمایه‌گذاری

۲- بهبود کیفیت تصمیم‌گیری‌های درون سازمانی و برون سازمانی

۳- افزایش سطح بازده ناشی از داد و ستد اوراق بهادار و بهبود ساختار سبب سرمایه‌گذاری

بنابراین تاکید بر فرضیه اطلاعات زمینه‌ساعدی را جهت پیش‌بینی تقاضا برای اطلاعات مالی حسابرسی شده فراهم می‌آورد.

ج - فرضیه بیمه

علاوه بر فرضیه مباشرت و فرضیه اطلاعات که مبانی منطقی پشتوانه تقاضا برای خدمات حسابرسی را طرح می‌کنند، فرضیه دیگری نیز با عنوان فرضیه بیمه در ارتباط با تبیین تصمیم‌گیران مدیران برای استفاده از خدمات حسابرسی ارائه شده است. بر پایه این فرضیه استدلال می‌شود که تقاضا برای خدمات حسابرسی بامیزان دعاوی حقوقی که مدیران را تهدید می‌کند رابطه مستقیمی دارد.

بر اساس قوانین و مقررات حاکم بر بازارهای اوراق بهادار، حسابرس و صاحبکار در قبال هرگونه زیان وارده به اشخاص ثالث بعلت وجود اطلاعات گمراه‌کننده در صورت‌های مالی مسئولیت مشترک دارند.

اشخاصی چون مسئولان بانک‌های سرمایه‌گذاری - اعضای هیئت امناء - تضمین‌کنندگان فروش اوراق بهادار تازه انتشار یافته - وکلا و مدیران و غیره به دلیل ارتباط با اطلاعات افشا شده در صورت‌های مالی در برابر آحاد جامعه مسئولیت حرفه‌ای دارند. این مسئولیت سبب می‌شود تا این افراد و گروه‌ها انگیزه لازم برای ایجاد پوشش بیمه‌ای از طریق وارد کردن حسابرس مستقل در فرایند گزارشگری مالی را داشته باشند.

قانون بورس اوراق بهادار مصوب سال ۱۹۳۴ بطور مشخص از به کارگیری قاعده اتکا بر کارشناس برای طرح دفاعیه بوسیله افراد و گروه‌هایی که تحت پیگرد حقوقی قرار دارند پشتیبانی کرده است (در ایران کارشناسان رسمی دادگستری). چنانچه بتوان مسئولیت مالی اطلاعات گزارش شده در صورت‌های مالی را به حسابرس مستقل منتقل کرد در این صورت میتوان زیان مورد انتظار ناشی از طرح دعاوی حقوقی علیه مدیران - اعتباردهندگان و سایر اشخاص حرفه‌ای در بازارهای اوراق بهادار و زیان مربوط به حل و فصل این دعاوی از سوی آنها را به طور چشمگیری کاهش داد.

بنابراین با افزایش احتمال طرح دعاوی حقوقی علیه مدیران و سایر افراد حرفه‌ای فعال در عرصه امور مالی واحدهای اقتصادی انتظار می‌رود که تقاضای بیمه‌ای برای حسابرس نیز افزایش یابد.

سوال: چرا مدیران و سایر افراد حرفه‌ای برای ایجاد پوشش بیمه‌ای بجای انعقاد قرارداد با یک موسسه بیمه، به خدمات حسابرسی روی می‌آورند؟

جواب:

- ۱- حسابرسان مستقل و خدمات حرفه‌ای آنها، جزء جدایی ناپذیر فعالیتهای اقتصادی هر جامعه است و هیچ فرد یا گروهی نمی‌تواند اعمال مراقبت و دقت حرفه‌ای خود را بدون وجود حسابرس اثبات کند.
- ۲- درسالهای اخیر موسسات حسابرسی به استخدام مشاوران عالی جهت تشکیل ستادهای حقوقی برای دفاع در دعاوی مطرح شده علیه حسابرسان و نیز ارائه خدمات مشاوره حقوقی به سایر موسسات حرفه‌ای روی آورده‌اند و همچنین حسابداران رسمی نیز در عرصه فعالیتهای حقوقی هم به موفقیت‌های چشمگیری نائل شده‌اند بنابراین پوشش بیمه‌ای ایجاد شده از سوی حسابرس به عنوان وکیل مدافع می‌تواند در مقایسه با خدمات شرکت‌های بیمه از اثر بخشی بیشتری برخوردار باشد.
- ۳- حسابرسان و مدیران واحدهای اقتصادی در مواجهه با دعاوی حقوقی ضمن آنکه برای حسن شهرت خود ارزش بسیار قائل هستند به اعتبار واحد اقتصادی تحت هدایت خود نیز توجه دارند در صورتیکه شرکت‌های بیمه‌ای فقط صرفه اقتصادی و منافع خود را مد نظر قرار میدهند.
- ۴- از بررسی آراء و نظرات دادگاههای حقوقی چنین استنتاج می‌شود که حسابرس مستقل، ارائه دهنده نوعی پوشش بیمه‌ای برای آن دسته از مخاطرات تجاری سرمایه‌گذاری هستند که از طریق فعالیتهای بیمه‌ای دیگر قابل جبران نیست.

بیمه سیاسی

امروزه در بسیاری از موارد، اگرچه حسابرسان مستقل قادر به کشف اشتباهات و موارد ارائه نادرست اطلاعات نیستند، اما شاید مناسب‌ترین ابزار کمیسیون اوراق بهادار و بورس برای حصول اطمینان از مطلوب و مناسب بودن افشای اطلاعات در بازارهای اوراق بهادار، اتکا بر خدمات حسابرسان مستقل باشد. شاید اساسی‌ترین مزیت بیمه‌ای برای سیاستمداران از طریق شیوه جاری تدوین قوانین و مقررات حاصل می‌شود. در اثر تدوین الزامات مربوط به اجرای حسابرسی مستقل، افراد و گروه‌های زیان دیده در بازارهای اوراق بهادار، انگشت اتهام را به سوی حسابرسان مستقل نشانه می‌گیرند و آنها را مورد اتهام قرار می‌دهند و چنین وضعیتی سبب دور شدن افکار عمومی از مسئولیت‌های دولت می‌شود که این خود نوعی مزیت سیاسی است و بنابراین تدوین کنندگان قوانین و مقررات نظارتی و سیاستمداران دولتی میتوانند از طریق تدوین الزامات مربوط به اجرای حسابرسی مستقل در واحدهای اقتصادی پذیرفته شده در بازارهای اوراق بهادار، خود را در برابر اتهامات بیمه کنند.

نکات فصل دوم

- بررسی تقاضا برای خدمات حسابرسی در دو حالت بازارهای تحت نظارت و بازارهای آزاد صورت گرفته است.
- دلایل تقاضا برای حسابرسی در بازارهای تحت نظارت در قالب دلایل چهار گانه AAA (انجمن حسابداری آمریکا) بشرح ذیل بیان شده است:
 - تضاد منافع
 - پیچیدگی
 - پیامدهای اقتصادی با اهمیت
 - دور از دسترس بودن
- دلایل مطرح شده از طرف AAA ریشه در نظریه نمایندگی دارد و تقاضا برای حسابرسی را از طرف کارگمار مطرح می نماید.
- شواهد زیادی وجود دارد که در غیاب الزامات قانونی نیز تقاضا برای حسابرسی بصورت داوطلبانه وجود داشته است. از جمله این شواهد دوره پیش از پیدایش کشور امریکا و همچنین انجام حسابرسی توسط شرکتهایی است که به موجب قانون اجباری برای انجام حسابرسی نداشته اند.
- خانم واندا والاس علل تقاضا برای حسابرسی را در بازارهای آزاد در یک پژوهش اثباتی مورد بررسی قرار داد که خلاصه نتایج وی در قالب سه فرضیه معروف به فرضیات جایگزین مطرح شدند.
- فرضیات جایگزین خانم والاس شامل موارد زیر است:
 - فرضیه مباشرت
 - فرضیه اطلاعات
 - فرضیه بیمه
- فرضیه مباشرت مبتنی بر نظریه نمایندگی و همچنین مفهوم انتظارات منطقی و عقلایی بیان شده است.
- بر اساس فرضیه مباشرت، تقاضا برای حسابرسی از طرف کارگزار و به جهت جلوگیری از تعدیل حقوق و مزایای وی از طرف کارگمار در قبال تضاد منافع احتمالی انجام می شود.
- فرضیه مباشرت هم عرض دلیل تضاد منافع مطرح شده از طرف AAA بوده ولی تقاضا برای حسابرسی اختیاری و بجای کارگمار از طرف کارگزار ارائه می شود. دلیل این تفاوت مطرح شدن فرض انتظارات منطقی و عقلایی است.
- فرضیه اطلاعات مطرح شده از طرف خانم والاس هم عرض دلایل پیامدهای اقتصادی، پیچیدگی و دور از دسترس بودن می باشد.
- در فرضیه اطلاعات بدلیل کاهش ریسک اطلاعات و افزایش کیفیت آن تقاضا برای حسابرسی از طرف کارگمار ارائه می شود.
- در فرضیه اطلاعات حسابرسی یک فرایند ارزش افزوده است که در صورتی که هزینه آن از ارزش افزوده ایجاد شده روی اطلاعات کمتر باشد، تقاضا برای حسابرسی بوجود می آید.
- در فرضیه اطلاعات وجود سوارکاران مجانی در نظر گرفته می شود. عدم احتساب این گروه منجر به کاهش حجم اطلاعات در بازار و افزایش مخاطره و کاهش کیفیت آن خواهد شد.
- سومین فرضیه مطرح شده توسط خانم والاس، فرضیه بیمه است که در میان دلایل مطرح شده از طرف AAA فاقد جایگزین است.
- در فرضیه بیمه نیز تقاضا برای حسابرسی از طرف کارگمار مطرح می شود. دلیل این امر ایجاد پوشش بیمه ای بوسیله حسابرس در مقابل دعاوی مطرح شده از طرف اشخاص ثالث بر علیه واحد تجاری و مدیریت می باشد.
- دلایل ترجیح انتخاب حسابرس به عنوان بیمه را می توان در کمتر بودن هزینه حسابرسی نسبت به خدمات بیمه ای، عدم وجود خدمات بیمه ای مشابه، اهمیت حسن شهرت حسابرسان در دعاوی حقوقی و تلاش در جهت دفاع از آن و بکارگیری مشاوران حقوقی از طرف حسابرسان در هنگام دعاوی حقوقی می باشد.
- مقامات سیاسی نیز در بسیاری از بحرانهای مالی برای فرار از مسولیت تمامی اتهامات را متوجه حسابرسان می نمایند و در پشت آنها پناه می گیرند که به آن بیمه سیاسی می گویند.

فلسفه حسابرسی

فلسفه چیست؟

فلسفه یا فیلسوفیا از دو کلمه ی یونانی فیلو به معنی دوست داشتن و سوفیا به معنی دانایی تشکیل شده است. این واژه، بسیار دقیق و راهبر به معناست. بدین معنی که خاستگاه فلسفه عشق و دوست داشتن و مقصد آن دانش و معرفت است؛ و فیلسوف کسی است که دانایی را دوست می‌دارد.

در واژه شناسی کلمه ی فلسفه کمتر به اختلاف نظر برمی‌خوریم ولی وقتی که بخواهیم فلسفه را به عنوان یک دانش و یا معرفت تعریف کنیم، نظرات متفاوت خواهند بود. مثلاً **افلاطون** آن را کوشش برای رسیدن به روشنایی از طرق مباحثه مناظره (دیالکتیکی) می‌داند، و **کانت** آن را کوشش برای شناخت معرفت و **برتراند راسل** آن را روشنگری مفاهیم از طریق تحلیل می‌داند.

از آنجا که میتوان با نگرش فلسفی به مسائل و مشکلات علمی نگریم، به تعداد علوم، فلسفه‌های مختلف وجود خواهد داشت. در این فلسفه‌های علوم (فلسفه‌های کاربردی)، هدف به کار بستن اندیشه‌ها و روش‌های فلسفی در شناخت علوم دیگر است. مثل فلسفه ی فیزیک که به چیستی و چرایی علم فیزیک می‌پردازد. یکی از معانی فلسفه اطلاق آن به استعدادهای عقلی و فکری است که انسان را قادر می‌سازد تا اشیاء را از دیدگاهی بالا و گسترده مطالعه کند، و از این حیث یک فعالیت یا موضوع ذهنی است.

نیاز به فلسفه حسابرسی

پاره‌ای از حقایق هستند که حتی قبل از اینکه مفهوم آن نزد بشر شناخته شود، وجود دارند، و پس از شناخت آنهاست که تئوری‌های مربوط به آنها مطرح می‌شود (این حقایق موضوع علوم طبیعی هستند مثل جاذبه ی زمین). اما پذیرش و بکار گیری پدیده‌ها در علوم انسانی، نیازمند حضور مبانی تئوری آن است (مثل پدیده ی جنگ).

حسابرسی نیز مانند سایر علوم انسانی دارای تئوری‌هایی است که اساس و زیربنای آن را تشکیل می‌دهد، ولی ما بیشتر تمایل داریم که حسابرسی را به عنوان یک روش عملگرایانه بپذیریم، چراکه هر چه که خوب عمل کند مورد قبول همگان قرار می‌گیرد. اما اگر مبانی تئوریک حسابرسی را فراموش کنیم و آن را تنها مجموعه‌ای متزلزل از روش‌ها - که یادآور پیشینه ی گذشته است - بدانیم، نه تنها حسابرسی ابهت و محتوای خود را از دست می‌دهد بلکه مانع از ارائه ی روش‌هایی خواهد شد که برای حل پیچیده ترین مسائل حرفه مورد نیاز است.

یک دلیل برای لزوم مطالعه و تحقیق جدی در مورد امکان تدوین ماهیت تئوری حسابرسی این است که برای ما راه حل‌ها، یا حداقل سرنخ‌هایی، در جهت رفع مشکلات فراهم شود. این دلیل فی نفسه دلیل مطلوبی است، لیکن دلیل دیگری نیز وجود دارد که مهم تر و قابل استنادتر است. اگر حسابرسی یک حرفه فراگیر باشد که هست، افرادی که در این حرفه اشتغال دارند قاعدتاً در مورد آن کنجکاوی معقولی (در جهت کاهش نا دانسته‌ها) نشان خواهند داد. شاید انتظار بی جایی باشد که هر حسابرس که با مشکلات روزمره مواجه است، وقت قابل توجهی را نیز صرف اندیشیدن در این موضوع بکند که چه می‌کند و چرا این کار از نظر اجتماعی مطلوب است؟ به این ترتیب نیاز به وجود یک تئوری مکتوب آشکار می‌شود.

محدودیت تئوری‌ها

با توجه به نقش و ضرورت وجودی تئوری، یادآوری این نکته ضروری است که طرح یک تئوری به سادگی صورت نمی‌پذیرد. سازماندهی ایده‌های مرتبط به هم در یک ساختار نظری ظاهراً به هم پیوسته، تابع محدودیت‌هایی است که نظریه پردازان با آن روبرو هستند (طرز تلقی شخصی، پیشینه ی فرهنگی انسانها، محدودیت‌های علم، مفروضات بدیهی). بنابراین تئوری‌ها به ندرت حاوی واژه‌ها و جملات قطعی بوده و معمولاً در معرض نقد و چالش قرار دارند.

عوامل رشد حرفه

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که وجود حداقل ۳ عامل در کنار هم موجب تشکیل، رشد و گسترش حرفه‌های مختلف در طول تاریخ بوده است:

۱. تشکل حرفه‌ای فراگیر

۲. آئین رفتار حرفه‌ای

۳. فلسفه، مبانی نظری، اصول و استانداردهای حرفه ای

صرف نظر از ۲ عامل نخست، بدون تشریح و تبیین **چیستی** و **چرایی** و توجیه ضرورت وجودی (یعنی فلسفه و مبانی نظری)، استمرار فعالیت یک حرفه ممکن نیست و به حذف آن حرفه از جامعه می‌انجامد. افزون بر آن بدون وجود فلسفه و مبانی نظری، روش‌ها و رویه‌های خاص مورد استفاده، تبدیل به قواعدی می‌شوند که بنابر عادت و سنت از آنها پیروی می‌گردد نه به دلیل پذیرش منطقی. با وجود ۳ عامل پیش گفته در کنار هم **حرفه** برای ادامه ی فعالیت خود به قدرت لازم دست خواهد یافت و با تغییرات محیطی دستخوش تغییرات شدید نخواهد شد و از جامعه حذف نخواهد گردید.

حسابرسی به عنوان یک رشته ی علمی

بسیاری از ما حسابرسی را به عنوان شاخه‌ای از حسابداری می‌دانیم. این نگرش نادرست از آنجا ناشی می‌شود که در ابتدای امر حسابرسان، حسابدار بوده اند. اما ماهیت حسابداری و حسابرسی بسیار متفاوت است. حسابداری شامل شناسایی، تجزیه و تحلیل، اندازه گیری و گزارش داده‌های مالی است. کار حسابداری کاهش انبوه اطلاعات به اطلاعاتی قابل کنترل و درک است. حسابرسی هیچ یک از این کارها را شامل نمی‌شود. کار حسابرسی پردازش رویدادهای مالی نیست بلکه بررسی فرایند حسابداری و اظهارنظر حرفه‌ای می‌باشد. کار حسابرسی تحلیلی است. حسابرسی برای گواهی نمودن ادعاهای مندرج در صورت‌های مالی به برهان و استدلال تاکید دارد. به این ترتیب حسابرسی ریشه‌ای عمیق در منطقی دارد که ایده‌ها و روش‌هایش بر پایه ی آن استوار است، نه در حسابداری که موضوع مورد بررسی آن است (مثل رابطه ی نویسنده و ویراستار یک کتاب). پس حسابرسی یک شاخه ی علمی مجزا از حسابداری است. علم و فلسفه نیز به یکدیگر مربوطند.

دیویی می‌گوید: مابین علم و فلسفه رقابتی موجود نیست، آن‌ها به صورت ابعاد مشخص به هم متصل‌اند. علم به هر معنایی که باشد، به طور ساده صحیح‌ترین معرفت ممکن از طبیعت انسان و جامعه‌ای است که توسط روش‌ها و فنونی که در آن زمان و مکان در دسترس است به وجود می‌آید. کار فلسفه به عنوان اساس و سازنده، این نیست که تلاش کند تا معرفت بیشتری